

TRANSILVANIA

FÓIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMANĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nrulă 3.

SIBIIŪ, 15 MARTIE 1891.

Anulă XXII.

CHARTA LUMIŪ (ORBIS PICTUS) DE CASTORIU, SĒŪ AȘA
NUMITA TABULA PEUTINGERIANA.

TractatŪ istoricŪ, geograficŪ și criticŪ.

MultŪ me mirŪ, că în contraversa asupra continuității
poporului românŪ pe pămēntulŪ Daciei Traiane, combătută
cu atăta patimă fanatică de contrariulŪ nēmuluiŪ nostru, nici
unulŪ dintre istoriciiŪ noștri nu amintese și nu se provócă
la acestŪ opŪ, după părerea mea, cea mai nedubitabilă și
cea mai strălucită dovadă despre esistența strămoșilorŪ noștri
în acēstă patrie, aprópe cu 100 de anŪ după epoca contra-
versată a împēratuluiŪ AurelianŪ, în carea se susține, că Dacia
Traiană arŪ fi fostŪ părăsită de legiunile și locuitoriiŪ romanŪ.

DlŪ profesorŪ Dr. *Konrad Miller* în textulŪ seŪ de
introducțiune la acēsta mapă a luiŪ *Castoriu*¹⁾, astăđi mai
bine cunoscută ca *tabula peutingeriană*, fixeză timpulŪ edăriiŪ
originaluluiŪ cam între luna luiŪ *Septembre* 365 până cătră
luna luiŪ *MaiŪ* 366 după *ChristosŪ*, sub domnia celorŪ trei
impērațiŪ, a luiŪ *Valente*, cu residența sa în *Antiochia*, a luiŪ
Valentinian în *Roma* și a luiŪ *Procopiu* în *Constantinopolea*.
UnŪ lucru rămāne nedubitabilŪ: nefericita *Aquilea*, distrusă la
anulŪ 452 de biciulŪ luiŪ DđeŪ, de *Atilla*, strălucese pe mapa
luiŪ *Castoriu* ca o cetate frumósă împodobită cu 7 turnuriŪ;

¹⁾ „Die Weltkarte des Castorius, genannt die „Peutingersche Tafel“. Mit
einleitendem Text von Dr. Konrad Miller, Professor am kön. Realgymnasium
in Stuttgart. Ravensburg, Verlag von Otto Maier (Dorn'sche Buchandlung)
1888. Preis Mark 6.

care va să ȋică, că mapa trebuia să fiă făcută înaintea aparițiunei lui *Atilla* pe terenul istoric.

Acuma aruncându o privire generală asupra părții europene a imperiului romanu de pe tabula lui *Castorin*, aflăm că *Rinulă* și *Dunărea* formăză în întregul loru decursu marginea nordică a acestui imperiu, cestu din urmă rîu însă numai până ce ajunge marginea vestică a *Daciei*, de unde apoi la o respântiă forțe apröpe vedemü trei trecătoare din *Moesia* în *Dacia Traiană*, ear acéstă din urmă provădută cu diferite rețele de drumuri și presărată cu o mulțime de *castre*, *mansiöne* și alte *stațiuni romane*. Care va să ȋică, că *Dacia* trebuia neapăratü pe timpulü edării anumitei tabule să aparțină imperiului romanu, căci la din contră n'arü putea figura pe acésta tabulă, ci partea stângă a Dunării arü fi remasü încätü aparține teritorului *Daciei* tocmai așa de gólă, ca și cealaltă parte a acestui fluviu și ca și partea nordică a *Rinului*.

Imperiulü romanu, care a avutü și dincolo de *Rinü* și de *Dunăre* coloniile sale, cu *castrele* și cu *stațiunile* lorü, se vede, că ne mai putendu-le susținea și fiindü expuse la atacuri perpetue, a părăsitü acele părți nordice, transpunëndü marginea sa naturală pe partea sudică a acestorü rîuri puternice. Însă încätü privesce *Dacia*, de acolo nu s'a fostü retrasü, căci afară de munții înalți și de rîurile cele mari se mai afla acolo și o garnisönă puternică romană, care scia să-și apere vatra strămoșescă cu aceeași tenacitate atuncea ca până astăđi în totü decursulü atătorü veacuri. Dlu profesorü Dr. *Miller* după-ce însuși constatéză, că *Dacia* este încă în legătură cu *Moesia* prin trei rețele de drumuri, și că celü puținü jumătatea vestică a *Transilvaniei*, părțile încungiurate de *Carpați*, *Valachia* mică și colțulü sudvesticü se vedü locuite pe tabula lui *Castorin*, apoi continuă la pag. 58 a textului introductivü mai departe: „aserțiunea, că *Dacia*, după-ce a fostü părăsită de *Aurelianü*, arü fi remasü perdută pentru Romanü pentru totdeauna 'șă află respingerea sa

în panegiriculă lui Eumeniu asupra lui Const. Chloră la anulă 296: „Partho ultra Tigrim redacto, Dacia restituita, porrectis usque ad Danubii caput Germaniae Raetiaeque limitibus“. Chiar și Not. dign. în anulă 400 numeră încă o mulțime de cetăți romane pe malulă stîngă ală Dunării“.

Ună ce caracteristică și în favorulă aserțiunii năstre, că Dacia aparținea într'adevără pe timpulă lui Castoriu la imperiulă romană, este împrejurarea, că marginea orientală a acestui imperiu, adecă pe malulă vestică ală Eufratului se află cu precisiune indicată cu cuvintele esprese: „*Arcae fines Romanorum*“, precând acēta indicațiune lipsesce cu desevărsire între Dacia și părțile de dincolo de Dunăre; deși Castoriu nu întrelasă a observa dincolo de Tanais, ca: *fluvium Tanais qui duedit Asiam et Europam*“.

Acestea sîntă doveđi puternice, nedubitabile și nedisputabile că poporulă română nici când nu și-a părăsită vatra străbună, ci a remasă aicea, preferândă a suporta lupte neîntrerupte, subjugări, persecutări continue, udându'si pânea sa cu sudorea muncii, ear pămēntulă strămoșescă cu sângele seu nobilă întră susținerea și apărarea acestei țeri clasice.

Amă premisă tôte aceste pentru a arăta însemnătatea și marea importanță a opulă din cestiune pentru noi Români. Eă din parte-mi privescă opulă acesta ca o adeverată și cea mai veche diplomă de posesiune de dreptă a poporulă română din Dacia Traiană, prin care se stabilește *autochtonitatea* și *continuitatea* lui *neîntreruptă* pe acestă teritoră și ași dori, ca să devină lătită câtă se pôte între bărbații nostri de litere, ca ună adeverată tesaură pentru națiunea năstră.

Din textulă întrodutivă ală dlui profesoră Dr. Miller aflămă, că opulă originală ală lui Castorius „*orbis pictus*“, care a perită de multă, forma la începută 12 foi seă tabule. *Cosmografulă dela Ravenna* l'a avută și l'a întrebuintată pe la anulă 650 la scrierea opulă seu geografică; din fericire însă a remasă o copie din seclulă ală XI-lea și anume 11 foi de pergamentă, cunoscute astăđi sub numele susamintită

de „*Tabula pentingeriana*“ care se păstrează încă și astăzi în biblioteca curții imperiale din Viena între thesaurii cei mai prețioși. După-cum ține dl. Miller, prima foie lipsește încă de la anulul 1507, în care anul începe istoria pozitivă a acestei tabule.

Tabula acesta are o lungime de 6.82 m. ear înălțimea ei e de 34 cm. în edițiunea dlui Miller lungimea este redusă la 4.47 m. ear înălțimea la 22 cm.

Mențiunea tablei originale probabilă va fi fostă a servi de un *Itinerariu portativ* pentru amploiați și neguțători, dar pōte și pentru militari; scopul din urmă 'lă accentuează dl. Miller, cu deosebire cu privire la *Dacia* și *Moesia*.

Prin forma lungărețā a tablei întregū imperiul romanū apare într'o formă turtită între *resăritū* și *apusū*, fără considerare de extensiunea lui naturală între *nordū* și *sudū*, și fără de-a respecta proporțiunea de spațiulū extensiunei.

Douē din trei părți, adecă cele 8 segmente ale tablei, conținū *Europa* și *Africa*, ear a treia parte, seū cele 4 segmente din urmă, conține *Asia*.

Pe foia VII și VIII-a se află *Dacia Traiană*; ca popore mărginașe sūntū amintite spre mēdănōpte *Lupiones Sarmatae* și *Venedi Sarmatae*, apoi aparū *Alpes Bastarnae* și *Blastarni* și în fine *Baspetoporiani*; spre *apusū* *Dacia* este mărginită de Dunărea; spre *resăritū* locuescū *Piti-Geti*, *Bagae*, *Venedi* și *Roxulani-Sarmatae*; spre *apusū* se află *Amarobii Sarmatae*.

Din spre Alpī se varsă patru riuri în Dunăre; apoi mai curge unū riu dinspre Alpī și unū altū riu fără indicațiunea isvorului seu, carī se varsă în *Pontulū Euxinu*.

Legătura *Daciei* cu patria mamă romană se făcea pe deoparte pe riurile *Sava*, *Drava* și *Dunărea*, ear pe de altă parte pe căile cele mari peste *Illiricum*, *Macedonia* și *Moesia*.

Din spre *Moesia* se află *trei trecētore* peste *Dunăre* în *Dacia Traiană* și anume:

- 1-a trecētore dela *Lederata* spre *Tiviscum*,
 a 2-a „ „ *Faliatis* „ *Sarmategte* și

a 3-a trecătoare dela *Egeta* preste *Apula* către *Ad Aquas* într'una și către *Porolisso* într'altă direcțiune.

ad 1. Între *Lederata* și *Tiviscum* aflăm următoarele stațiuni și distanțe indicate; și anume:

dela <i>Lederata</i> până la <i>Apud fluvium</i>	cu XII	mile	romane;
" <i>Apud fluvium</i> până la <i>Arcidava</i>	" XII	" "	" "
" <i>Arcidava</i> până la <i>Centum putea</i>	" XII	" "	" "
" <i>Centum putea</i> până la <i>Berzovia</i>	" XII	" "	" "
" <i>Berzovia</i> până la <i>Azizis</i>	" XII	" "	" "
" <i>Azizis</i> până la <i>Caput Bubali</i>	" IV	" "	" "
" <i>Caput Bubali</i> până la <i>Tiviscum</i>	" X	" "	" "

ad 2. Dela *Faliatis* până la *Sarmategte* aflăm următoarele stațiuni înșirate și adecă:

dela <i>Faliatis</i> până la <i>Tierna</i>	cu XX	mile	romane;
" <i>Tierna</i> " " <i>Ad Mediam</i>	cu XI	mile	romane;
" <i>Ad Mediam</i> până la <i>Praetorio</i>	" XIV	" "	" "
" <i>Praetorio</i> până la <i>Ad Pannonias</i>	cu IX	mile	romane
" <i>Ad Pannonias</i> până la <i>Gaganis</i>	" IX	" "	" "
" <i>Gaganis</i> până la <i>Masclianis</i>	" XI	" "	" "
" <i>Masclianis</i> până la <i>Tiviscum</i>	" XIV	" "	" "
" <i>Tiviscum</i> până la <i>Agnanis</i>	" XIV	" "	" "
" <i>Agnanis</i> până la <i>Ponte Augusta</i>	" VIII	" "	" "
" <i>Ponte Augusta</i> până la <i>Sarmategte</i>	" XV	" "	" "
" <i>Sarmategte</i> până la	" XIV	" "	" "

ad 3. Între *Egeta* și *Apulum* atingem următoarele stațiuni:

dela <i>Egeta</i> până la <i>Dubretis</i>	cu XXI	mile	romane
" <i>Dubretis</i> până la <i>Amutria</i>	cu XXXVI	mile	romane
" <i>Amutria</i> " " <i>Pelendova</i>	" XXXV	" "	" "
" <i>Pelendova</i> " " <i>Castris Novis</i>	cu XX	" "	" "
" <i>Castris Novis</i> până la <i>Romula</i>	cu LXX	" "	" "
" <i>Romula</i> până la <i>Acidava</i>	cu XIII	mile	romane
" <i>Acidava</i> până la <i>Rusidava</i>	cu XXIV	mile	romane
" <i>Rusidava</i> " " <i>Ponte Aluti</i>	cu XIV	" "	" "
" <i>Ponte Aluti</i> până la <i>Burridava</i>	" XIII	" "	" "
" <i>Burridava</i> până la <i>Castra tragana</i>	cu XII	mile	romane

dela *Castra tragana* până la *Arutela* cu IX mile romane
 „ *Arutela* până la *Praetorio* cu XV mile romane
 „ *Praetorio* până la *Ponte vetere* cu IX mile romane
 „ *Ponte vetere* până la *Stenarum* „ VII „ „
 „ *Stenarum* până la *Cedonis* cu XII mile romane
 „ *Cedonis* până la *Acidava* cu XXIV mile romane
 „ *Acidava* „ „ *Apula* cu XV mile romane
 „ *Apula* sîntu ca stațiuni însemnate ș. a. în direcțiunea cătră *Ad Aquas*:

dela *Apula* până la *Blandiana* cu VIII mile romane
 „ *Blandiana* până la *Ger Mihera* cu IX mile romane
 „ *Ger Mihera* până la *Petris* cu IX mile romane
 „ *Petris* până la *Ad Aquas* cu XIII mile romane;
 ear totu dela *Apula* în direcțiunea cătră *Porolisso*: ș. a.:

dela *Apula* până la *Brucla* cu XII mile romane
 „ *Brucla* până la *Salinis* cu XII mile romane
 „ *Salinis* până la *Patavissa* a XII mile romane
 „ *Patavissa* până la *Napoca* cu XXIV mile romane
 „ *Napoca* până la *Optatiana* cu XVI mile romane
 „ *Optatiana* până la *Largiana* cu XV mile romane
 „ *Largiana* până la *Cersie* cu XVII mile romane
 „ *Cersie* până la *Porolisso* cu IV mile romane.

Va să dică, pe teritorul *Daciei* esistau pe timpul, când s'a făcutu „*Orbis pictus*“ a lui *Castorin*, 5 rețele de căi cu o lungime de 721 mile romane, preperate cu 46 stațiuni: *castra stativa*, băi și *mansione*, și anume aparū: *Tiviscum*, *Sarmategte*, *Apula*, *Napoca* și *Porolisso* ca *castra stativa* cu două turnulețe, ear *Ad aquas* ca unu locu de scalde.

Milia romana = *milia passus* = 1.4815 kilom.

Se nasce acuma întrebarea: că ore, care va fi fostu direcțiunea acelorū căi și unde vorū fi fostu situate tôte acele *castrae*, *stațiuni*, *mansione* și *băi*?

Încătū despre aflarea direcțiunii căilorū ne sfătue dlū Dr. *Miller*, să nu ne abatemū pe căi laterale, ci să remānemū pururea și simplu pe căile generale seculare de comerț și

comunicațiune, și așa dară să urmăim văilor, formate de riuri mari, să rămânem pe terasele naturale, prin munți, să căutăm totdeauna pasurile sevă trecătoarele cele mai favorabile, ear pe înălțimea platourilor numai atunci să ne aruncăm decât ne vedem constrinși la acesta prin situația naturală a munților. Rețeaua căilor romane arată cea mai mare asemenare și corespunde pe deplin cu rețelele căilor ferate moderne. În țerile culturale de astăzi calea ferată urmăze tuturor liniilor de comerț ale Romanilor fără excepțiune ear ici coala, unde calea ferată se abate la distanțe mai scurte dela calea Romanilor practici, acolo de multe ori nu e spre folosul călei ferate.

Ocupându-me, de un timp încôce cu studiarea acestor tabule pent. și cu staverirea căilor, a castrelor și a stațiunilor romane de pe teritorul *Daciei Traiane* pe charta statului maior austriac (österr. Generalstabskarte) am căutat să'm procur unele studii și isvóre mai vechi la acest obiect, cari să'm servescă ca un fel de cinosură pentru aflarea cât se pôte de nimerită a acelor locuri clasice și sânt pentru noi, și astfel posedu la moment următoarele chartografii și opur privitoare la *Dacia veche* ș. a.

1. „*Daciarum, Moesiarumque, vetus descriptio*“ de Abraham Ortelius an. 1595.

2. „*Dacia or. Sarmatia, Caucasus, Scythia int. Imaum*“ din Reichardi: *Orbis terrarum antiquas a II Campio editus Norimbergae* 1826 *Tabula XIII*.

3. „*Zur Geschichte Trajan's und seiner Zeitgenossen von Dr. Heinrich Francke*, ordentlichem Lehrer an der grossen Stadtschule zu *Wismar*, Mitglieder des Vereines für meklenburgische Geschichte und Alterthumskunde. Zweite Ausgabe. Quedlinburg und Leipzig, 1840.

4. „*Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde*“ I. Band I. II. und III Heft. *Hermannstadt*, 1843 cu un studiu: I. *Die Peutinger'sche Tafel mit besonderer Beziehung auf Siebenbürgen*“. Autorul nu e subscris.

5. „*Programm des evangelischen Gymnasiums in Schässburg zum Schlusse des Jahres 1873/4*. Veröffentlicht vom Direktor *Johann Ziegler*, Inhalt: *Studien zur Geografie und Geschichte des Trajanischen Daciens von Karl Goosz*, Gymnasiallehrer. Schulnachrichten. Hermannstadt 1874.

6. *C. de Spruneri Atlas antique* Nr. XVIII, anulă edării lipsesce.

7. „*Itinéraire de Trajan dans l'Ancienne Dacie*,” în *W. Froehner „La Colonne Trajane. Paris 1872* vol. I. pag. XI.

8. „*Historischer Weltatlas*“ de *G. Droysen 1885* tabulă XVII: „*Die unteren Donauländer zur Römerzeit*“.

9. „*Dacia înainte de Romanii*“ de *Gr. G. Tocilescu, Bucuresct 1880* din *Analele Academiei*.

10. „*Die dacischen Kriege des Kaisers Trajan*“ nach den „*Etudes historiques sur le peuple roumain*“ von *A. D. Xenopol*, aus dem französischen übersetzt von *M. Przyborsky*, Berg-Ingenieur.

Va să ȳică: ȳece opurı, carte și mape, carı tóte tratéză despre una și aceeași materie, însă — lucru ciudatú — între tóte aceste ȳece opurı nu sântú dóuē, carı să consune întru staverirea căilorú, a castrelorú și a staȳiunilorú romane pe teritorulú vechiei *Dacie*, seú alú *Transilvaniei*, *Banatului timișanú*, *Maramureșului*, *Bihorulú*, *Romăniei libere*, a *Bucovinei* și a *Basarabiei* de astăđi.

Însă, nici nu e de mirare, decă nu a succesú până astăđi a lumina o epocă întunecósă de aprópe optspredece secle; greutăȳile sântú enorme, privindú la puȳinele urme, carı aú străbătutú până la noi, și carı ne potú servi de conducetóri pentru străbaterea studiilorú nóstre până la o epocă atátú de depărtată; puȳinele numiri, apoi totú atátú de puȳine descoperiri și studii științifice din timpurı mai recente aú culesú ce-ı dreptú puȳintelulú materialú de o valóre nedubitabilă, însă partea fără asemănare mai mare zace încă și astăđi înmormântată în sínulú pământului, așteptându după o mână mai

desteră și mai norocósă, pentru de a le trage la lumina ȃilei spre suplinirea lacunelor existente, cari adeseori 'i aruncă cercetătorului pedeci neîncungiurabile și 'lă constringă la o întrerupere séu chiar și sistarea desperată a cercetărilor întreprinse de densuslă.

Totuși credemă a procura cetitorului o plăcere și a satisface atâtă interesului scientific, câtă și curiosităȃii, decă ne încercămă a reproduce aicea fixarea căilor, a castrelor, băilor și ale altoră staȃiunii romane de pe tabula peut. după fie-care din suscitaȃii autoră, rezervându-ne la finea acestoră reproduceri, a staveri tóte aceste căi, castre etc. după cerceȃrile nóstre proprie.

Să trecemă așadară la reȃeua séu calea

I. dela Lederata spre Tiviscum.

Pe charta lui *Ortelius* lipsesce oră-ce indicare a căilor, ear pe charta lui *Reichardus* se vede, că calea acésta trece din *Moesia* peste Dunăre în apropierea gurei rîului *Nera* apoi mai trece rîurile *Neva*, *Berzava*, *Poganiciulă* și *Timișulă*, unde se împreună cu a două reȃeua dinspre *Tierna*; *Heinr. Francke* amintesce simplu la pag. 148, că dela *Rama* séu mai dreptă, dela *Gradiste* s'ară fi îndreptată spre nordă drumulă făcută cu ocașiunea primului resbelă dacică cătră *Tiviscum*; „*Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*“ confirmă totă aceași direcȃiune a lui *Francke*; *Goosz* începe dela gura rîului *Carasiu*, trece peste *Berzava*, *Poganiciulă* și o împreună totă lângă *Timișulă* cu reȃeua dinspre *Tierna*; *Spruner* începe linia totă dela Gura *Carasiulă*, trece *Berzava* și apoi o continuă spre nordă până la *Timișulă*, cătră *Timișóra* fără de a o împreuna cu calea cealaltă dinspre *Tierna*. *Froehner* trage reȃeua fără indicarea rîurilor totă cam de pela gura *Carasiulă* și o duce în liniamente generale spre *Timișulă* împreunându-o cu calea de cătră *Tierna*; totă astfelă o face și *Droysen* și *Tocilescu*; *Xenopol* pune castrulă *Lederata* pe malulă stîngă ală *Dunării* apoi conduce

calea spre nordostü trecëndü peste *Berzava* și *Poganiciulü* în susü cătră *Tapae*, ear de aicea se întörce spre apusü cătră calea cea din spre *Tierna*.

Acuma să notificămü castrele și stațiunile, cari sündü situate pe acéstă cale, și adecă :

Apud fluvium: lipsesce la *Ortelius*; la *Reichardus* se află lângă riulü *Nera*: *Heinr. Francke* ñice, că arü fi fostü totü acolo situatü; în „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ lipsesce; *Goosz* după părerea lui *Tomaschek* staveresce acésta stațiune lângă riulü *Carasiu*; *Spruner* cam totü acolo; la *Froehner* lipsesce; totü astfelü lipsesce și la *Droysen*; *Tocilescu* citéză pe *Tomaschek* și *Goosz* apoi pe *Ukert*, care aședă acésta stațiune lângă *Pasarowitz*, pre cândü *Aschbach* și *Froehner* citescü în *tab. pent.* „*a po(nte) fl(uvii)*“, ear *Mannert* „*ad pontes*“; la *Xenopol* lipsesce.

Arcidava: lipsesce la *Ortelius*; *Reichardus* o pune în apropierea riulü *Carasiu*; *H. Francke* se provócă totü la *Reichardus*, in „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ este pusă apröpe de *Sasca* séü *Slatina* lângă riulü *Nera*; *Goosz* o situéză lângă *Verschetz*, totü astfelü se pare și la *Spruner*, la *Froehner* lipsesce; *Droysen* o pune totü dincolo de *Nera* cam cătră *Carasiu*, care lipsesce la dinsulü; *Tocilescu* ține mai probabilü *Verșetülü* lângă (?) riulü *Carasiu*, decâtü *Sasca* saü *Slatina* lângă riulü *Nera* saü *Oravița*; *Xenopol* o pune cam pe lângă *Carasiu*.

Centum putea: lipsesce la *Ortelius*; la *Reichardus* e situată lângă riulü *Carasiu*; *H. Francke* o pune lângă *Bosniae* séü *Moldova nouă*; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune lângă *Oravița*, ñicëndü că numele arü indica spre locuri montanistice, și spre o mulțime de ocne (puțuri); *Goosz* o staveresce după *Tomaschek* pe șesurile apöse între *Stamora* și *Butin*¹⁾; *Spruner* cam totü între *Stamora* și *Butin*, la *Froehner* lipsesce, totü astfelü și la *Droysen*; *Toci-*

¹⁾ *Mannert* la *Oravița*; *Katanesia* la *Alibunar* și *Moravița*.

Ilescu consimte cu *Goosz* între *Stamora* și *Butin*; la *Xenopol* se pare a fi mai spre resăritu.

Berzovia: lipsește la *Ortelius*; la *Reichardus* se află situată lângă râul *Berzava* cam între *Reșița* și *Bocșa*, *H. Francke* o amintesc după *Reichardus*; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ dă că s'ar fi aflat în apropierea satului *Cărășova*, lângă râul cu același nume; *Goosz*: „Dintre stațiunile acestei căli *Berzovia* se poate fixa prin râul de același nume, în apropierea căruia la *Jidovini* s'a descoperit înscrisuri“.

Spruner o aședă totu lângă *Berzava* însă mai spre apus; totu lângă *Berzava* dară mai spre resăritu o pune *Froehner*; totu astfel și *Droysen*; *Tocilescu* după *Goosz* pe locul unde astăzi se află *Jidovini* lângă râul *Berzava*; totu cam acolo o pune și *Xenopol*¹⁾.

Azizis: lipsește la *Ortelius*, la *Reichardus* se află situată lângă râul *Poganiciu*, după dînsul o amintesc și *H. Francke*; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o stăveresc aproape de izvoarele *Berzavei*; *Goosz* o pune după *Tomaschek* lângă *Poganiciu*, unde s'ar fi păstrat numele în satul *Iziriș*; *Spruner* o aședă în direcțiunea spre nord, în apropierea satului *Febeli*; *Froehner* între *Berzovia* și *Tiviscum* cam la meșloc; la *Droysen* lipsește; *Tocilescu* după *Tomaschek* și *Goosz* la satul *Iziriș* lângă *Poganiciul*; totu acolo și *Xenopol*; *Ukert* la *Ciacova*.

Caput bubali: lipsește la *Ortelius*; *Reichardus* o aședă lângă unu riuleț, confluentu alu *Poganiciul*, totu astfel o amintesc și *H. Francke*; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ lângă izvoarele *Poganiciul* aproape de satele *Brebul* și *Valea boulu*; totu acolo și *Goosz*; *Spruner* merge spre nord și o situadă cam pe lângă satul *Șagu*; la *Froehner* lipsește; la *Droysen* încă nu se află; *Tocilescu* dă după *Tomaschek* și *Goosz* că ar fi fostu situat în

¹⁾ *Tomaschek* la *Jidovin* și *Roman-Bocșan*; *Mannert* la *Cărășova*.

Valea bouluî lângă Brebuluî; *Xenopol* se abate cu totul dela autorii precedenți și situază această stațiune pe malul dreptu alu *Timișului* în nordulu castrulu *Tiviscum*.

Tiviscum: *Ortelius* o aședă la unu locu unde se vârsă rîulu *Tierna* în *Tissa* (?!); *Reichardus* o pune mai spre nordu de gura rîulu *Bistra* împreunându-se aicea cu calea din spre *Tierna*; după dinsulu face amintire și *H. Francke*; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o aședă pe partea vestică a rîurilor *Timișu* și *Bistra*, lângă satulu *Cavaran*; „remășițe de șanțuri romane, se dice acolo, apoi corectitatea distanței și scena de pe columna luî *Traianu* (Nr. 137) unde se vede lângă o cetate însemnată dacică și unu rîu, prin ea trecu soldați romani, nu permite a se dubita despre situația castrulu *Tiviscum*“; *Goosz* o pune totu la gura *Bistrei*; *Spruner* o situază lângă *Timișu* însă acolo, unde se află astăzi *Timișóra*; *Froehner* și *Droysen* la gura *Bistrei* lângă *Timișu*; totu acolo și *Iocilescu* după *Tomaschek* și *Goosz*, amintindū, că *Ukert* și *Forbiger* o situază la *Timișóra*; *Xenopol* o aședă în partea apusenă între rîurile *Timișu* și *Bistra*.

(Va urma).

P. Broștenu.

CUM S'ARŪ PUTÉ RIDICA INDUSTRIA DE CASĂ SĂCE-LÉNĂ?*)

Dacă mi-amū luatū voiă să rostescū câte-va cuvinte cu această ocasiune, nu amū intențiunea nici să strălucescū prin cine scie ce temă științifică, căci nu aci este loculū ei; nu amū de gândū nici să vĕ vorbescū despre cine scie ce întĕmplări istorice învechite; în fine nu voescū nici să atingū cine scie ce fapte, cari să fiă de unu interesū generalū și nici decum de o importanță locală. Scopulū meū este tocmai să vĕ răpescū câte-va minute vorbindu-vĕ despre o cestiune și cea mai arđetore ađi, în aceste timpuri de grea cercare și fără nădejde de o îmbunătățire apropiată: Cum

*) Discursū ținutū cu ocașiunea Adunării generale a Despărțemĕntuluî I Brașovū alū Asociațiunei transilvane pentru literatura și cultura poporuluî românū, ținută la 30 Decembre 1890 st. v. în Turcheșū.

arū puté mai bine ridica industria de casă în Săcele și prin această ridicare cum s'arū puté mai bine delătura miseria, care amenință aceste ținuturi, odinioară fala românismului — dacă îmi este ertatū să mă esprimū astfel?

Nu amū și nici nu potū avé petensiunea să potū spune totū, ce arū fi de ăisū în această privință, căci ca să o potū face arū fi trebuitū să trăescū aci în mijloculū DV. multă vreme, ca să potū vedé tóte cu ochii mei. Încercū însă cu tóte acestea a vē spune părerile și vederile mele așa cum le credū de bune eū, rămânēndū la esperiența și bunāvoința DV. a le împărtăși și a urma după ele într'o privință seū într'altă, seū a le respinge și a continua după-cum a fostū în trecutū, conduși de praxa de până acum.

O rană sfășietóre, care la fie-care mișcare a noastră trebue să o atingemū și care se pare că încă multă vreme nu se va puté închide — căci așa se vede că e scrisū să bemū și din acestū păharū, pe lângă celelalte suferințe impuse cu voie, fără voie, cu dreptū, pe nedreptū — este și rămāne rēsboiulū vamalū cu țera sororā, cu România, seū cum îi mai ăice închiderea vămii din Țerā. Nu numai acela, care a trăitū împreună cu noi în cei 15—20 de anī din urmă, dar chiar și celū care din întēmplare a trecutū prin aceste ținuturi nu mai de multū decâtū acum ăece anī, și acum a venitū érāși, trebue să rămānā uimitū de schimbarea cea mare și neașteptată a lucrurilor. Precānd acum ăece douăăeci de anī belșugulū, veselia și voia bună te întâlneau și te însoțiau la fie-care pasū, precānd cāntecele vesele ale lucrătorilorū te deșteptau și te adormiau, când mergeau și să reîntorceau dela lucrurile lorū ăilnice, ađi o tăcere de mórte a cuprinsū ținuturile nóstre și pe fețele tuturor a se vede zugrăvitā lipsa și îngrijirea pentru viitorū, căci de nicāiri nu se vede strălucindū acea rađă de speranță binefăcētóre de îndreptare. Din nici o parte nu se vedū semne, că în curēndū se va pune capētū acesteī stări de nesuferitū, căci celorū, cari decidū de sórtea popórelorū dela masa verde, puținū le pasā de miseria celorū atinși de crudele urmări ale ideilorū lorū nefericite. Puținū îi pasā bogatulū aședatū în fruntea mesei îmbelșugate, în casā caldā și luminată ca ăiua, de lacrimile sāracei mame, care nu are cu ce alina fómea copiilorū ei, sgriburiți de fóme și de frigū înaintea cuptorului rece ca ghēța. Și pe când acum ăece-douăăeci de anī Brașovulū — căci acesta e ținutulū la care mă mărginescū — se putea numi încă *piciorū de raiū*, ađi a devenitū aprópe fără deosebire unū ținutū de chinuitū și amăritū traiū. Numērulū celū mare de comersanți și de ómenī cu dare de mână de tóte cate-

goriile s'a redusă așa de tare, încâtă ađi ne putemă număra pe degete fruntașii. Lipsa totală de legături de negoț cu România — căci noi ne deprinsesemă a lucra numai cu această țără — au adusă cu sine că partea cea mai mare a neguțătorilor, speculanților și meseriașilor a trebuită să emigreze dincolo, dacă nu voia să rămână lângă căminul părintesc, dar în același timpă să-și mănânce și puțintica avere adunată seú chiar să trăescă în lipsă. Mocă-nimea, odinióră atâtă de renumită la noi, ađi mai esistă abia după nume, reprezentată prin câte-va persóne cari au sciută să-și căștigue terenă de lucru aci la noi în împrejurime. De o înaintare a productelor ei înlăuntrul acestei Monarchii nici vorbă, căci productele nici nu suntă la perfecțiunea necesară, dară nici nu suntă cunoscute măcar după nume, deși trecere ară puté avé fórte bună.

Acésta este în câteva cuvinte icóna timpului de față, în care fie-care clasă a societății așteptă cu mare doră o îndreptare, dar acésta nesosindă la timpă, unii suntă siliți să-și îndrepteze privirile în spre țera vecină, la frații de dincolo, care de multă vreme a fostă și este scăparea noastră, alții cu lupte grele și suferințe parte siliți parte nesiliți, suportă jugulă apăsătoră așteptândă timpuri mai bune.

Că óre e mai bine a emigra spre a afla o esistență mai bună și mai ușóră într'altă parte, seú e mai de preferită a rămână la căminulă părintescă și a mânca pâne amară, nu încercă a aréta, ci lasă la alegerea și la aprecierea celor interesăți, cari voră sci mai bine ce se potrivește cu starea loră și cum credă că le va merge mai bine.

Cu tóte acestea prefgrijirea noastră trebuie să fiă îndreptată în prima liniă într'acolo, ca celor rămași la vatra strămoșescă să le pótă merge câtă se póte de bine, cu tótă asprimea timpurilor și împrejurărilor provocate cu capă fără capă din partea factorilor chemați a ușura sórtea popórelor la cărma cărora i-au împinsă întêmplările. Tendința noastră de căpeteniă trebuie să fiă ca puținulă avută rămasă să se conserve și chiar să se înmulțescă, dacă se póte.

Pe icóna atâtă de posomorită din punctă de vedere a tuturoră locuitoriloră acestoră ținuturi, dar cu deosebire ală nostru ală Româniloră, apară cu tóte acestea unele rađe strălucitóre de lumină ca nisce scânteii, cari așteptă numai o suflare de vântă pentru a se aprinde și a încunjura întréga icónă de o lumină încântátóre, la care să se pótă adăposti multe esistențe. În noianulă diferiteloră ocupațiunii ađi fórte îngreunate și puțină aducétóre de căștigă, se ridică industria de casă română, admirată de popórele

cele mai culte ale Europei. Cine nu cunoșce interesul și admirațiunea provocată de costumele Româncuțelor noastre cele dragă-lase la toate esposițiunile mari din Londra, Paris, Viena ș. a. Cine n'a auditu de uimirea produsă la aceste popore, când li se spunea, că româncuțele noastre — cari pentru densii erau nisce ursoice — lucră cu mâna loră toate aceste lucruri prețioșe cu o artă, care abia suntă în stare mașinile cele mai perfecționate să o facă? În fine cine n'a auditu și n'a vedutu cu ochii cum naționalitățile conlocuitoare cu noi Români iși dau silința să le imiteze și să le răspândescă prin casele cele mai de frunte, ba chiar împărătesci?

Trecendū preste diferitele industrii reprezentate în toate ținuturile locuite de Români — cari se îmbracă apröpe numai din hainele lucrate cu mâna femeilor și fiicelor lor — mă oprescū la industria de casă din Săcele.

Economia de vite, ramura principală de câștigă a locuitorilor Săceleni, a adusū cu sine o industrie binecuvântată, anume: țesutul de dime, zeche și postavuri. Deja de multă vreme acastă industrie formeză o ocupațiune aducătoare de câștiguri frumoșe pentru femeile din aceste ținuturi. Onöre lorū, căci în lipsa de câmpuri și până când bărbații erau chemați la economia lorū de vite, ele au sciutu în ce modū vrednicū de totă lauda, ba chiar aducătorū de venite însemnate, să-și ocupe timpul! Și precum fie-care faptă bună se răsplătesce singură de sine, așa și industria Săcelenă — odiniöră esecutată mai multū ca ocupațiune de a doua mână — a ajunsū să fiă adī stimată și prețuită de toți și să înlocuescă venitele economiei, care astădi nu se mai pöte purta de bărbați în acastă țeră binecuvântată. Mână în mână cu țesetoria de lână femeile Săcelene au adusū la unū mare gradū de perfecțiune o altă ramură de industrie, anume țesutul de ștergare fine, cari formeză o parte caracteristică a portului femeii române din acestū ținutū alū Brașovului. Și cine să nu admire aceste lucrări adevăratū artistice eșite din mâna Româncuțelor noastre? Cine să nu prețuescă venitele frumoșe aduse de acastă industrie femeilor Săcelene? Când le veđi lucrările și privesci în fața persoanei, care le-a făcutū iți vine să nu cređi că o inteligență naturală să fiă în stare a produce nisce lucruri de o artă atātu de înaltă și de rafinată. Suntū sigurū, că dacā în aceste ținuturi înzestrate cu o inteligență și cu talente rari, n'arū fi lipsitū câmpurile cultivate cu inū și cânepă, amū fi pututū avē adī aci o a doua Flandrie, în privința acestorū țeseturi. Durere însă acastă preîngrijire împreună cu altele n'au esistatū până acum, fiă că ómenii noștri nu se cugetau din destulū la o

schimbare atât de mare a lucrurilor, fiă că cei mai mulți n'aveau de locu convingerea și încrederea că asemenea industrie aru pute subsista, pe lângă tóte fabricile cele mari și număróse, și că aru pute vre-odată forma principala ocupațiune și ramură de venitú a locuitorilor acestorú ținuturi. Lumea se deprinsese a privi aceste lucrări ale bravelorú femeii Săcelene ca nisce lucrări de a două mână, fără viitorú sigurú și cari ușorú vorú fi înăbușite de produsele fabricilorú celorú mari. Nimeni séu póte fórté puținú se cugetaú că tocmai aceste ramuri de ocupațiune suntú menite să póta esista și să póta da pieptú chiar cu fabricile: 1. pentru-că la ele nu se recerú mașini și unelte prea scumpe, ci totú lucrulú se face fórté ușorú cu mâna, érá mașinile și uneltele întrebuintate suntú simple și ușorú de manuatú; 2. pentru-că lucrulú nu e de lipsă să se împărțescă așa de tare între mai mulți lucrători, ci unulú singurú póte face tóte lucrările fără perdere de timpú și de spese, așa încátú lucrulú făcutú de mâna séu de mașină nu arată o prea mare diferență în prețú, comparându-lú în privința frumsetei și a trăinicieii.

Astfelú aceste industrii au mersú până acum unú cursú naturalú, dar în același timpú ceva mai puținú promițetóru după cum staú lucrurile ađi, decă cum-va lucrurile nu vorú lua altă față, căci concurența omorítóre atâtú a fabricilorú din țeră câtú și a celorú din străinătate începe și aci să se simtă în multe privințe. Pe lângă acésta se mai adauge apoi lipsa de cumpărători prin împrejurime din cauza miserieii crescénde.

La anulú 1881, dacá nu mă înșelú, fruntașii noștrii, totú cu o asemenea ocașiune, entusiasmați de idea de a ridica la adevérata eí valóre industria Săcelénă, și proiectaseră înființarea unei scóle de țesutú, spre care scopú să și subscriesese o sumă destulú de frumósă. Dar croită fiindú acea idee cam prea estinsă pentru mijlócele subscribe dar neîncassate, ear pe de altă parte împrejurările nefiindú priincióse, nu s'a pututú realiza în modulú acela și nici nu este speranță că s'arú poté realiza. Dreptú aceea și pe viitorú industria Săcelénă va trebui să conteze totú numai la ajutorulú eí propriú și să caute să se îngrădescă astfelú, încátú să fiă sigurá de reușită și să se uite cu óre-care încredere și nepăsare în fața acestorú timpuri vitrege.

Și pentru ca să ne putemú face o idee limpede despre mijlócele de cari dispune femeia săcelénă la conducerea industrieii de casă, să împărțimú acéstă industrie în două ramuri: Una principală, industria de lână; alta secundară, dară asemenea multú promițetóre,

industria de ștergere. Să purcedemū apoi la studiarea fiecăreia în parte dela începutū până la sfârșitū, anume dela cumpărarea materiei brute până la vîndarea țeseturilorū și să vedemū cum se face și cum arū trebui după părerea mea să se facă.

a) Să luămū industria de lână. Vorbescū de ea ca ocupațiune de venitū. O mamă de familiă, arareorī tovarășe cu o soră, cumnată seū cu o vecină, dispunēndū de o sumicică de parale, de unū rēsboiu și de nisce unelte remase dela părinți încă, arareorī făcute de nou și mai adeseorī reparate, cumpără câteva oca de lână albă, orī nēgră; o aduce acasă; o lucră cu familia, dacă are, de ore-ce mai adeseorī vėduvele și bėtrānele se ocupă de acēsta, și după ce a făcutū câțiva coți de postavū, de dimie orī de zeche chiar, alėrgă două trei țile prin orașū ca să găsească unū cumpărătorū. Vrēndū Dumneđeū găsesce repede pe cineva, dacă nu trebuie să aștepte sėptēmāni întregi până să-și desfacă postavulū. Fórte arareorī elū este tocmitū deja înainte. Astfelū face una, astfelū facū cele mai multe, decă nu tóte, căci cu dare de mână ca să pótă lucra pentru unū magazinū seū o boltă, puține sūntū. Perderea de timpū până să vėndă postavulū făcutū e fórte mare, așa încātū până să prāvălesce o singură dată unū rēndū de marfă trecū sėptēmāni la mijlocū. Interesele capitalulū întrebuintatū absorbū totū cāștigulū așa încātū la finea anulū suma de bani n'a sporitū aprópe cu nimicū, decă cumva nu va fi scăđutū. Înī va țice cineva că din eī a trebuitū să trăească respectiva și familia. E dreptū; dar unde punemū munca tuturorora? Cum vomū putea aștepta țilele cele negri fără îngrigire, dacă nu vomū pune nimicū la o parte pentru ele? Dar pe lāngă acēsta modulū amintitū de lucrare mai are și alte scāderī fórte însemnate și anume:

1. Când cineva cumpără din orī ce marfă o cantitate mai neînsemnată, e lucru firescū să cumpere mai scumpū și mai reū.

2. O singură persónă, seū chiar două trei, carī nu dispunū de sume mai însemnate de parale, anevoiă potū cāpėta pe creditū o cantitate mai mare și astfelū sūntū silite a se rēștrīnge numai pe lāngă suma, ce o posedū.

3. Lucrāndū fie-care femeie pentru sine și prin sine, ea trebuie să facă pe cumpărătorū, pe industriașū și pe vėndătorū și sciutū este, că cineva póte fi cumpărătorū bunū, dar vėndătorū slabū și din contră.

4. Lucrāndū cineva în continu numai singurū, n'are cu cine să-și schimbe părerile în privința lucrulū, ci va face totū după unulū și același calapodū, unele și aceleași țeseturī.

5. Perderea de timp cu vîndarea măi aduce și altă pierdere de bani, căci alergîndu fie-care să-și imbie marfa la unul și același cumpărător, cu greu va putea căpăta pe ea prețul adevărat.

6. Prețurile rele și trecerea greoie a produselor nu lasă ca industria, fie ea ori de ce natură, să ia un avînt măi mare, să pótă folosi unelte și mașini măi perfecționate, să pótă întreprinde lucrări măi mari și măi de preț.

7. Umblîndu o persoană singură cu produsele sale, îi este cu neputință să găsească tocmai persoana, care are lipsă de aceste produse și astfel umblă multă vreme în zadar.

8. În modul arătat trecerea produselor este restrînsă la un ținut forțe înguste și cîștigarea unui cerc măi larg este cu neputință, parte pentru că vîndătorea nu pôte cutreera prin sate și orașe, parte pentru-că locuitorii acelor ținuturi măi îndepărtate nu cunosc aceste țesături.

Pe lângă tótă lauda, ce trebuie adusă bravelor femeii săcelen pentru dezvoltarea zelosă a industriei, trebuie să dicem că scăderile amintite însoțesc, cînd în parte cînd în total, aceste întreprinderi.

Nu mă pot lăuda că ași fi nimerit pôte tocmai calea cea măi adevărată de îndreptare, dar cu tóte acestea îndrăsnesc a spune părerile mele în această privință așa cum cred eu că s'ar putea ridica măi bine industria săcelenă de lână la o adevărată industrie de casă aducătoare de cîștig și care să pótă înflori totu măi mult.

Anume este de neapărată trebuință măi întăii ca femeile, cari se ocupă cu această industrie să se asocieze în tovărășii de cel puțin 5—10 la un loc. În modul acesta ele pot dispune de capital măi mare; pot cumpăra materie în cantitate măi mare, cu prețuri măi eftine și măi bună. Lucrîndu materia în comun, pot să facă stofe măi perfecte prin aceea că își schimbă una cu alta părerile; nu perd timpul fie-care în parte cu cumpărarea și vîndarea, căci pînă cînd unele cumpăra, altele lucră și érași altele umblă să vîndă. Fiind întrunite măi multe la un loc, ele pot cumpăra și pe credit și astfel pot lucra în continu și nu trebuie să aștepte pînă să vîndă marfa gata deja. Cine și-a luat osteneala să se preumbe în câteva Vineri numai prin piața Brașovului, a putut vedea cu ochii câte brațe stau neocupate așteptîndu cumpărătorii la diferitele produse aduse la tîrg. Cătă pierdere nu este acolo, dacă ne cugetăm că același lucru l'ar fi putut face și numai 2—3 femei, éra celelalte ar fi putut urma

lucrarea acasă, câștigându fie-care celu puțin 20—30 cr. Îmî va răspunde cineva, că suma acésta a câștigat-o fie-care în tîrgu la vîndarea mărfurilor sale! Să-mî dați voie a vă spune că din contră a perdutū și mai multū! Și étă cum: Când staū șirurî — șirurî vîndătórele e fórté naturalū ca cumpăratorulū să fiă atrasū cătră aceea care-î vinde mai eftinū. La una 'i e de grabă a se întórcé acasă, alta are lipsă de parale să plătéscă darea etc., pentru una se aproprie sêrbătórele cu diferite trebuințe; pentru alta lucrurile făcute aū fostū numai de a dóua mână și nu ca să țină casa din ele. Concurența e gata, prețurile scadū și étă că în locū să câștige acasă 30—40 cr. departe de a vinde mai cu prețū, mai perde și dela vîndare câți-va crucerî la cotū. Tóte acestea arū fi delăturate când arū fi numai 3—4 vîndătóre în piață, cari să îngrijescă vîndarea pentru tóte celelalte. Prețulū s'arū putea astfelū stabili de acasă și profitulū arū fi mai sigurū și mai mare.

Lucrarea acésta în comunū mai are și alte folóse: femeile n'arū fi silite să vîndă cu prețū, fără prețū postavurile, ci arū putea lucra pentru unū magazinū séu o boltă, avéndū mereū de lucru și vîndéndū în același timpū mereū. Cumpăratorulū arū sci apriatū unde să găsescă postavulū în orî ce vreme. Sciindū acesta unde să mérgă să cumpere, și descoperindu-și acolo dorința și gustulū, s'arū putea mai cu ușurință lucra anume după gustulū lui și astfelū mărfurile arū deveni din ce în ce mai căutate. Cu căutarea lorū arū merge neapăratū mână în mână perfecționarea mărfurilor după trebuințe. Avéndū o boltă séu unū magazinū comunū, disfacerea mărfurilor nu trebuie să se mărginescă numai la ținuturile din împrejurime, ci ea se póte estinde și prin ținuturî depărtate. Sîntū sigurū că dacā amū avea în Brașovū o boltă, care să espună totū felulū de mustre din Săcele și care să le trimită și prin orașe depărtate, mărfurile acestea arū fi cu multū mai căutate și în curéndū s'arū răspândi în ținuturile streine. Arū fi decî de lipsă să se facă mai prin tóte orașele din țeră și din streinătate deposite de astfelū de mustre de totū felulū, ca lumea să le cunóscă în cercurî mai largî, căcî numai așa se póte asigura mersulū profitabilū alū acestei industrii. Micî esposițiunî de industrie de casă săcelénă la anumite locurî și ocașiunî arū face fórté bună reclamă și arū aduce marî folóse esposanților.

Se înțelege însă că tóte acestea sîntū legate încă și de alte condițiunî. E de neapărată trebuință ca industria să se și pună pe base nóuē. Anume ca să póta face câtū mai felurite lucrări, trebuie să se adune o colecțiune însemnată de mustre, cari să se

imiteze esactū. Acésta este ușorū posibilū numai când femeile nóstre se vorū fi asociatū la lucrare în comunū. Totū numai atunci e cu putință ca modele, și mustrele să fiă imitate și aședate cum se cuvine, căci una dintre asociate se pricepe mai bine la colorare, alta la aședare, alte la țesutū și a. m. d. Numai și numai lucrândū în comunū se potū introduce rěsbóele și alte unelte mai perfecționate, cărī costă sume mai mari de parale, de órece femeii singuratice cu anevoie fī dă mâna să spezeze așa sume mari. În modulū acesti întrebuintărea acestorū rěsbóie, unelte ș. a. perfecționate e pusă la îndemâna tuturor; fie-care póte trage folosū mai mare, decâtū dacā arū fi silită să lucreze totū în modulū celū vechiū și ruginitū.

Unei asociațiunii de natura acésta i-arū fi cu putință, se înțelege sprijinită fiindū de publiculū mare, ca la ocaziune să trimită o femeie seū o fată la o școlă mai înaltă de țesutū. Reîntorcându-se apoi acasă respectiva, câtă binefacere n'arū fi pentru întregū ținutulū ocupatū cu acéstă ramură de industrie? Urmarea naturală arū fi că pe lângă manufacturile cari se facū acum, s'arū mai putea introduce alte nouē, precum: țesătura de perdele și covóre de podini, de mėsă și de patū, flanelăria, ș. a.

Étă decī cum fīmī închipuescū eu reformarea acesteī ramuri de industrie de casă, fără greutate și spese, ci basată numai pe bunăvoință și încredere reciprocă.

b) Unū cuvētū și despre industria de ștergare. De tóte scăderile amintite mai susū suferē și acéstă ramură, ba acum restrîngându-se întrebuintărea ștergarelorū, abia ici coela dacā se mai lucră câte unele tocmitē cu sēptēmâni înainte. Și pentru acéstă ramură repetēzū ceea ce amū đisū pentru cealaltă. Amū de adausū numai, că fiindū acésta o adevărată artă, ea și trebuie continuată pe acéstă cale. Anume aci să potū face perdele fine, batiste, șaluri, dentele, spițurī ș. a. lucruri scumpe. La acésta s'arū putea ajuta fórte multū angajându-se la școlă o învățătóre pentru astfelū de lucruri de mâna. De ce să nu trecă acéstă industrie și pe acestū terenū, când sciutū este, că tóte aceste lucrări fine și fórte aducătóre de câștigū sîntū făcute cu mâna? Și oare lipsesce priceperea, gustulū și destoinicia pentru așa ceva la Româncuțele nóstre? Nu, nicidecum!! Decī cu Dumneđeū înainte!

Acum mă veī întreba, cine să pună tóte aceste planuri frumóse în lucrare; cine să stea la îndemână cu sfatulū și cu fapta? Aci me întorcū cătră bravulū și neobositorulū corpū alū inteligențiī săcelene, care cu fie-care ocaziune a fostū la loculū seū! În mânilē lui este depusă comóra cea ascunsă și depinde dela bunăvoința și

interesul dezvoltat în această cauză, ca avuțiile ascunse, plugul de aur, să eșă din nou la ivelă și să umple aceste ținuturi de darurile lor binecuvântate. Ea este chemată a veghea ca furtuna cea aspră a vitregimei timpurilor să nu clătine și să nu lase nici o urmă simțibilă pe corabia, la cârma căreia este așezată! Ea va sci proba și de astădată că este la înălțimea chemării ei, și ma'și simți fericit, dacă ași auzi că prin această vorbire, obositore poți, amă provocat pentru câteva momente din nou interesul în această direcțiune și ideile și vederile dezvoltate aci au fost la timpul lor cel puțin obiectul unei discusiuni!

Arseniu Vlaicu.

Relativ la industria de casă sântem în plăcuta pozițiune de a împărtași onorabililor nostri cetitori câte-va date foarte instructive, prin cari se arată în modul cel mai palpabil cât de mult se poate face prin ómeni, pëtrunși de sacra dorință de a contribui în faptă la ridicarea culturii și a buneii stări a poporului nostru.

Eată între altele ce ne scrie cu data 22 Februarie a. c. ună prea vrednică preotă română, onorabilul domn Ioan Dobreanu din Corbu, de lângă Tulgheșu.

„În timp de 25 ani, de când funcționez ca preot în aceste părți, și anume 13 ani în Ciucul de sus, ear 12 ani în Giurgeu, amă avut ocaziune a cunoște deaprobe starea și însemnătatea industriei de casă, cu deosebire a testilelor la populațiunea română și a o compara cu cea a celor alalte naționalități, convinșându-mă, spre cea mai mare îndestulare a inimei, că în această privință românul este superior și în avantaj, meritul de sine înțelegându-se fiind al femeiei române, și surprins de succesele obținute pe acest teren, alături cu consorta mea, amă început a ne interesa de acest neprețuit tesaur, ascuns în calitățile, cu cari prevedința divină a înzestrat femeia română, și ne-amă decis a l'ă utiliza după merit. Cred că nu mi-se va lua ca nemodestia, dacă în interesul causei din cestiune, voi descoperi, că nu amă simțit mai mare satisfacțiune sufletescă ca atunci, când în parochia mea Corbu, fetițele din sat, începându dela 6—18 ani, fără nici o deosebire, ba și mamele lor, în sêrile lungi de tómnă și earnă, fără nici o silă séu îndemn străin, se adunau la casa parochială, pentru a fi instruite de cătră consorta mea în diferite lucruri de mână, împletituri, țesături și croitoria, cu succes îmbrucătoru. Astmodu m'amă decis a sări în ajutorul consortei mele fiind gata la orice sacrificii în interesul acestei culturi“.

„Convenindă în primăvera anului 1889 cu ună specialistă în industria testilelor, cu dlă B. W. fostă profesoră la scăla de industrieă din . . . m'a surprinsă opiniunea-i nefavorabilă față de nedestoinicia, lipsa de talentă și aplecare a celoră pe cară avea să le instrueze aprăpe fără nici ună succesă și pentru cară cu tóte aceste statulă spesază fórtē multă, pe când pentru romăncele talentate nu se face nimic. La una din scălele de stată de industrie a fostă aplicată ca instructoră o romănă, carea de sigură număi prin talentulă ei s'a ridicată la acelă postă“.

„Cu ajutorulă instructoriloră primite dela dlă B. W. a succes consórtei mele a'si completa cunoscințele din industria de casă perfecționată, modificându-o încâtva după mustrele și raporturile primite din isvoră romănescă și din parte competentă aflate corespondătore gustulă estetică națională romănescă. Ba dupăce mi-a succesă a procura și rechisitele și aparatele necesare perfecționate, și dupăce în lipsa mașineriiloră complicate pentru prelucrarea sistematică a materialulă brută a trebuită să procurămă o parte din materială din străinătate s'a văđută necesitatea a ne căștiga cunostințe măi largi, cercetânduă ástmodă fabricele și scălele de industrieă din Bilitz în Silesia, Pesta, Brașovă și Sepsisăngiorgiă. Ástmodă a succesă consórtei mele, instruânduă și 2 fice de preotă din vecinătate și una de primară comunală din locă, a pregăti nunumăi pentru lipsele private, ci și pentru alții, o mulțime de manufactură, precum diferite covore, servete, ștergare, fațe de masă, lepedeie, perdele, materii de rochiă și îmbrăcăminte femeiestă și bărbătestă, pentru tóte sesónele, costume naționali, împletitură de diferite forme, din bumbacă, ină, lână, mătasă crudă, borangică și firă séu sirmă. Fără a avea intențiune să facă reclame imă permită a spune aci că măi mulți și măi multe dómne din Romănia și din patria nóstră ne aă cercetată în persónă atelierulă și ne-aă onorată cu comande de produse din scăla nóstră industrială. Animați în fine de aceste succese și la sfatulă măi multoră amici, în carnevalulă anului expirată amă arangiată în Tulgheșă o petrecere cu scopulă ca din venitulă curată să se pună basă la ună fondă din care să se pórtē spesele pentru propunerea industriei naționale la copilele dela scăla romănă și din Tulgheșă. Resultatulă materială ală acestui bală aă fostă 66 fl. cară s'aă depusă spre păstrare la banca din Tulgheșă, unde intenționămă a înființa scăla pentru industrie de casă și măi bine organizată, Tulgheșulă fiindă ună centru de comunicațiune și comerță însemnată pentru ținutulă acesta. Ceea-ce până acum amă putută face pentru industria de casă femeiescă, nu-i vorbă e

putnă, dar amă făcută ună începută, care ne îndreptătesce la frumoșe speranțe în viitoră“.

Dându locă acesteî comunicări, nu putemă să nu atragemă atențiunea onorabileloră subcomitele ale despărțeminteloră Asociațiunei atâtă asupra cuprinsului ei, câtă și asupra articolului precedentă. În cerculă loră de activitate acele comitete n'ară putea întreprinde, după noi, nimică mai folositoră pentru cultura și bunăstarea poporului nostru, decâtă decă cu aprobarea adunăriloră generale și a comitetului centrală, ară iniția și ajuta înființarea celă putnă de căte o școlă de industriă de casă în fie-care despărțemântă. Ceea-ce ómenî singuraticî zeloși potă să facă, mai mulți împreună, cu puteri unite, de sigură voră putea face cu atâtă mai mare rezultată.

Redacțiunea.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 55/1891.

Procesă verbală

alî comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului română, luată în ședința dela 16 Februarie n. 1891.

Președinte: G. Barițiă. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariă, vice-preș., Elia Măcellariu, Z. Boiă, Nican. Frateșă, controloră, I. V. Russu, P. Cosma, I. Hannia, I. G. Popă, Leontină Simonescu, I. St. Șuluță, Ioană Creță, I. Popescu, G. Candrea, cassară, Nicolăă Togană, bibliotecară.

Secretară: Dr. I. Crișiană.

Nr. 24. Veneratulă Consistoră archidiecesană gr. ort. din Sibiiă, prin hărtia dto 3 Novembre 1890 Nr. 6936 Epitrop. luându cu mulțumită la cunoscință cuprinsulă hărtiei acestui comitetă dto 30 Octomvre 1890 Nr. 270 relativă la dispozițiunile testamentare ale fericitului I. Olteană privitoare la școlă gr. ort. din Cojogna, ne recercă a dispune la timpulă sêu, ca interesele, ce voră cădea în favorulă numitei școle, să se transpună aceluî Venerată Consistoră. (Exh. Nr. 302/1890).

— Spre știință.

Nr. 25. D-lă Dionisiu Romană, cand. de avocată în Mediașă, prin hărtia dto 5 Decemvrie 1890, răspundă la hărtia acestui comitetă de sub Nr. 245, prin care fusese însărcinată a conduce lucrările de pregătire pentru reorganizarea despărțemântului XXIX

(Mediașu), arată că s'a făcută constituirea și toate au decursu în ordinea cea mai bună; deodată subșterne și suma de 100 fl. v. a. întrată ca taxă de membru pe viață dela dl. I. Bozoșanu, preot în Moșna. (Exh. Nr. 307/1890).

— Se cuitază primirea sumei de 100 fl., care s'a transpuș la cassa Asociațiunii spre a fi în regulă contată. Dlu. Dionisiu Romanu ți-se mulțumesc pentru zelul, cu care a dus în îndeplinire misiunea, cu care a fostu însărcinat din partea acestui comitetu.

Nr. 27. În legătură cu cele cuprinse la punctul precedentu, se prezintă hârtia dlu. D. Romanu dto 15 Decembrie 1890, prin care subșterne spre revisuire protocolul adunării constituante din despărțemântul XXIX (Mediașu), ținută în Mediașu la 3 Decembrie 1890.

Din protocolul subșternut se vede:

a) că cei prezenți au primitu cu însuflețire reconstruirea despărțemântului și au promis, că-lu voru și susține.

b) că s'au înscrisu: 1 membru pe viață, 10 membri ordinari cu taxe anuale și 21 membri ajutatori;

c) că, procedându-se la constituirea despărțemântului, s'au alesu directoru: dl. Ioanu Moldovanu, protopopu gr. cath. în Mediașu, și membrii în subcomitetu: dnii Dionisiu Romanu, Ioanu Bozoșanu, Ioanu Chendi, Ioanu Giurca, Nicolau Racoța și Ioanu Baci;

d) din membrii subcomitetului s'au alesu: cassaru d-lu Dionisiu Romanu, controloru dl. Ioanu Bozoșanu și actuaru d-lu Ioanu Chendi;

e) fixarea loculu și timpul pentru proxima adunare generală a despărțemântului s'a încrețut subcomitetului. (Exh. Nr. 312/1890).

— Cuprinsul protocolului subșternut servece spre știință, aprobându-se alegerea efectuită.

Nr. 28. Dlu. N. Garoiu, avocat în Zernesti, fostu însărcinat din partea acestui comitetu cu conducerea lucrărilor pregătitoare pentru constituirea noului despărțemântu II. (Branu) alu Asociațiunii transilvane, prin hârtia dto 14 Decembrie 1890 Nr. 4, subșterne spre revisuire protocolul adunării constituante dela 7 Decembrie 1890 și alu subcomitetului de același dată cu aceea, că membrii noi voru fi a se privi de atari numai cu începerea anulu 1891.

Din protocolul adunării se vede:

a) că s'au luat cu plăcere la cunoștință dispozițiunile acestui comitetu cu privire la chemarea în viață a despărțemântului proiectat II. (Branu);

b) că s'au înscrisu 3 membri noi ordinari, cu taxe anuale;

c) că s'aŭ alesŭ directorŭ: dlŭ N. Garoiŭ, ear membri în subcomitetŭ: dnii Dr. I. Mețianŭ, Iacobŭ Popenești, Ioanŭ Strevoiŭ, Aldimirŭ Badiu și Stanciu Garoiŭ;

d) proxima adunare generală se va ținea, în urma învitatŭii făcute, în Branŭ, remânândŭ, ca timpulŭ ținerŭii să-'lŭ fixeze subcomitetulŭ;

e) procurarea unŭi sigilŭ și a altorŭ recuise necesare se încrede directorulŭ, care o va face din taxele dela membrii ajutătorŭ.

Din protocolulŭ subcomitetulŭ se vede:

a) că din sinulŭ subcomitetulŭ s'aŭ alesŭ: cassarŭ dlŭ Stanciu Garoiŭ, controlorŭ dlŭ Aldimirŭ Badiu și actuarŭ dlŭ Ioanŭ Strevoiŭ;

b) că s'a decisŭ înființarea a 16 agenturŭ (Exh. Nr. 315/1890).

— Cuprinsulŭ protocolulŭ adunării generale constituante a despărțemētului II. (Branŭ) alŭ Asociaționiŭi transilvane servece spre sciință, aprobându-se alegerea efeptuită a directorulŭ și a subcomitetulŭ. Deasemenca servece spre sciință și cuprinsulŭ protocolulŭ subcomitetulŭ. Dluŭ N. Garoiŭ ȳ se esprimă mulțumită pentru prevenirea, cu care a primitŭ a conduce lucrările pregătitoare pentru organisarea despărțemētului II (Branŭ).

Nr. 29. Direcțiunea școleŭi civile de fete a Asociaționiŭi transilvane, prin hârtia dto 24 Decemvre 1890 Nr. 41, subșterne spre revisuire procesulŭ verbalŭ, luatŭ în conferința corpulŭ didacticŭ dela 20 Decemvre 1890 dimpreună cu aclusele lŭ. (Ex. Nr. 326/1890).

— Cuprinsulŭ procesulŭ verbalŭ subșternutŭ servece spre sciință cu aceea, ca eventualele schimbări, despre carŭ crede corpulŭ didacticŭ că arŭ fi să se înțroducă în planulŭ de învțămētŭ, stabilitŭ în ș-fulŭ 6 alŭ statutulŭ de organizare alŭ școleŭi Asociaționiŭi, să se facă cu stricta observare a legilorŭ și ordinaționiilorŭ respective, cu luarea în deapropē considerațiune a scopulŭ de supremă importanță a acesteŭi școle, destinate a fi cândva de modelŭ, și numai cu scirea și aprobarea acestŭi comitetŭ, care pōrtă greutatea responsabilității atătŭ față cu Asociațiunea transilvană ca proprietară, câtŭ și față cu autoritățile competente.

Nr. 30. George Greavu, învțăcelŭ de cojocarŭ în Sibiiŭ, prin hârtia dto 7 Decembre 1890, se rōgă pentru unŭ ajutorŭ. (Exh. Nr. 329/1890).

— Petentele se avisēză la concursulŭ scrisŭ de acestŭ comitetŭ cu datulŭ 31 Ianuarie n. a. c. sub Nr. 45.

Nr. 31. Direcțiunea școleŭi gr. ort. din Toplița-română, prin hârtia dto 27 Decemvrie 1890, se rōgă pentru trimiterea gratuită

a unor cărți acomodate pentru popor pe séma bibliotecéi populare scolare, ce e pe cale a se înființa. (Exh. Nr. 330/1890).

— Cererea direcțiunei dela scóla gr. or. din Toplița-română se ține în evidență și se va considera îndată după realizarea plănutei „bibliotecéi populare a Asociațiunii transilvane“.

Nr. 32. Direcțiunea despărțeméntului IV. (Sibiiú) alú Asociațiunii transilvane, prin hârtia dto 23 Novembre 1890 Nr. 27 subșterne o acțiune a bancei „Transilvania“ din Sibiiú de sub Nr. 1127 cu cuponii dela 1 Februarie a. c. ca taxă de mebru pe viață dela dlú Ioanú Clóje din Boița, ceréndú să se trimită noulú membru fóia Asociațiunii. (Exh. Nr. 332/1890).

— Se adeverește primirea acțiunii subșternute, carea s'a transpusú la cassa Asociațiunii spre contare în regulă și păstrare. Încátú pentru trimiterea fóei Asociațiunii la adresa noulú membru, a dlú Ioanú Clóje, s'aú luatú deja dispozițiunile necesare.

Nr. 33. Direcțiunea despărțeméntului IV (Sibiiú) alú Asociațiunii transilvane, prin hârtia dto 21 Decembre 1890 Nr. 33 subșterne o acțiune a bancei „Transilvania“ din Sibiiú de sub Nr. 591, taxă de membru pe viață dela dlú Dr. Remusú Roșca, secretarú consistorialú în Sibiiú, cu „dorința expresă“ a acestuí din urmă „să fiă exemptú dela solvirea taxei ca membru ordinarú pe anulú 1890“ (Exh. Nr. 333/1890).

— Se adeverește primirea acțiunii subșternute, carea s'a transpusú la cassa Asociațiunii spre contare în regulă și păstrare. Dorința expresă a noulú membru, a d-luí Dr. R. Roșca, se consideră.

Nr. 34. Secretarulú II, presentă hârtiile dto 6 Octomvre 1890 Nr. 14095 ale on. direcțiunii financiare din Sibiiú, în care ni se face cunoscutú, că recursulú acestuí comitetú contra ecuivalențului măsuratú după averea mișcátóre și nemișcátóre a Asociațiunii transilvane n'a fostú luatú în considerare, și raportéză, că în contra acestei resoluțiunii s'a înaintatú, pe cale presidială, în terminulú deschisú, recursú la On. tribunalú financiarú din Budapesta. (Exh. Numerii 1—3/1891).

— Spre șciință.

Nr. 35. Direcțiunea despărțeméntului nouînființatú XXXII (D. St.-Mărtinú) alú Asociațiunii transilvane, prin hârtia dto 1 Februarie a. c. subșterne spre revisuire protocolulú luatú în adunarea constituantă dela 26 Decemvrie 1890, dimpreună cu suma de 307 fl. v. a. taxe întrate dela membrii nou înscriși.

Din protocolŭ se vede :

a) cã dupã-ce s'a constituitŭ în modŭ provisorŭ adunarea convocatã la însãcinarea acestuî comitetŭ de d-lŭ administratorŭ protopopescŭ Iacobŭ P. Macaveiŭ, la dispozițiunile luate s'aŭ înscrisŭ : 1 membru fundatorŭ, 19 membrii ordinariŭ cu taxe anuale și 22 membri ajutãtori ;

b) cã urmãndŭ la ordine constituirea definitivã s'aŭ alesŭ directorŭ : dlŭ membru fundatorŭ Vasile Zãhanŭ, avocatŭ în D. St. Mãrtinŭ ; membrii în subcomitetŭ : d-niŭ Simeonŭ Cãluțŭ, Iacobŭ P. Macaveiŭ, Timoteŭ Circa, Nicolaŭ Todoranŭ, Petru Nirãșteanŭ și Vasilie Moldovanŭ ;

c) cã subcomitetulŭ s'a constituitŭ, alegẽndu-se actuarŭ dlŭ Iacobŭ P. Macaveiŭ, cassarŭ dlŭ Timoteŭ Circa și controlorŭ dlŭ Simeonŭ Cãluțŭ ;

d) proxima adunare generalã a despãrțemẽntuluî se va ținea în Cetatea de baltã. (Exh. Nr. 46/1891),

— Se adeveresce primirea sumei de 307 fl. v. a. taxe întrate dela membrii noŭ înscriși cu acea, cã numita sumã s'a transpusŭ la cassa Asociațiunii spre contare în regulã, ear membrii noî vorŭ primi diploma îndatã ce va fi urmatŭ aprobarea lorŭ din partea proximei adunãri generale a Asociațiunii. Cuprinsulŭ protocoluluî subșternutŭ, în specialŭ constituirea despãrțemẽntuluî noŭ înființatŭ și a subcomitetuluî, se ia cu aprobare la cunoscințã mulțumindu-se dluî administratorŭ protopopescu Iacobŭ P. Macaveiŭ pentru serviciile, ce le-a adusŭ causei Asociațiunii transilvane, prin conducerea lucrãrilor pregãtitoare pentru organisarea despãrțemẽntuluî de sub întrebare.

Nr. 36. Dlŭ Dr. I. Rațŭ, avocatŭ în Turda, prin hãrtia dto 8 Februarie a. c. ne transpune documentulŭ despre concesiunea interimalã, ce o a dobãnditŭ Asociațiunea transilvanã, ca proprietarã referitorŭ la móra sa din Vidra de susŭ, aparținetoare lãsãmẽntuluî dupã fericitulŭ Avramŭ Iancu, arẽtãndŭ cã în înțelesulŭ acluselorŭ, dẽnsulŭ a trebuitŭ sã dea în numele Asociațiunii declararea, cã acẽsta va împlini tóte ordinațiunile referitoare la mórã și iazŭ, pe care diregãtoriile le vorŭ emite pe viitorŭ (Exh. Nr. 47/1891).

— Spre șciințã. Dluî Dr. I. Rațŭ 'i-se exprimã mulțumitã protocolarã pentru serviciile, ce le-a fãcutŭ Asociațiunii transilvane și în cauza acẽsta.

Nr. 37. Vẽduva Iustina Corcheșŭ din Cãmpeni, prin hãrtia dto 20 Ianuarie a. c. se rógã, ca ajutorulŭ de 100 fl. v. a. pe anŭ, votatŭ cu datulŭ 4 Februarie 1890 sub Nr. 26 fiuluî ei, Florentinŭ

Corcheșu de prezentu elevu alu scôlei de sculptură din Satulungă, să i se extradee acestuia cu începere dela datulu votării și nu cu începere dela 1 Septemvrie 1890, precum s'a fostu hotărîtu în ședința dela 1 Decemvrie 1890 Nr. prot. 156 motivându-și cererea cu aceea, că numitulū ei fiu a fostu la învățatură și înainte de a intra în scôla susnumită, anume la măiestrulū sculptorū Samsorū Palade în Câmpești, dupăcum dovedesce contractulū încheiatū cu acestū măestru, precum și cu împrejurarea, că starea materială nu-î permite să cumpere pe sēma fiuluiū ei nici chiar uneltelū cele mai necesare. (Exh. Nr. 47/1891).

— Cererea vēduvei Iustina Corcheșu se încuviințeză, avisându-se cassa Asociațiunii a solvi la mâna elevulū Florentinū Corcheșu și partea aceea din ajutorulū votatū, ce se cuvine pe timpulū dela datulū votării până la 1 Septemvrie 1890 în suma de 50 fl. v. a.

Nr. 38. Se presentă cererea d-lui Simeonū Oprișu, preotū gr. cath. în Armeni, de cuprinsulū: ca ficele sale Leontina și Silvia ambe eleve ale scôlei Asociațiunii, să fiă, dacă nu de totū celū puținū în parte, scutite dela solvirea didactrului pe lunile anului 1891, ear în legătură opiniunea on. direcțiunii scolare în acestū objectū. (Exh. Nr. 314/1890 și 49/1891).

— Pe basa opinării din partea on. direcțiunii scolare, una din ficele d-lui Simeon Oprișu, preotū în Armeni, se scutesce dela solvirea didactrului cu începere dela 1 Ianuarie a. c. până la finea anului scol. curentū.

Nr. 39. George Vătășanu, studentū de clasa VIII gimnasială în Brașovū, și stipendistū alū Asociațiunii transilvane, justifică sporulū făcutū în studiū în decursulū semestrului I. alū anului scol. curentū. (Exh. Nr. 5/1891).

— Spre știință.

Nr. 40. Comisiunea exmisă din ședința dela 31 Ianuarie a. c. cu însărcinarea: a-și da părerea asupra meritului studiilorū tipărite în fôia „Transilvania“ din anulū 1890 și notificate acestui comitetū din partea d-lui primū secretarū și redactorū Ioanū Popescu în hârtia sa dto 5 Ianuarie a. c. cari studiū arū fi să se remunereze în cadrulū conclusului adunării generale a Asociațiunii din anulū 1890 (ședința II. Nr. prot. 19 lit. h) și cu aplicarea conclusului comitetului din ședința dela 29 Decemvrie 1890 Nr. prot. 166, raporteză, că dēnsa se vede necesitată a absta dela executarea mandatului comitetului în forma, în care ū-s'a prezentatū, prin urmare a absta dela examinarea studiilorū notificate și dela constatarea eventualū fixarea, pe basa unei critici la totū casulū întemeiate, a meritului numitelorū studiū, deôrece prin acēsta s'arū provoca susceptibilitatea unuia sēu altuia dintre autorii notificați de o parte, eară de alta comitetulū arū fi adusū pôte în imposi-

bilitatea de a vota remunerațiunile notificate în suma, care 'i se cere, în cadrulul concludului adunării generale a Asociațiunii amintitū mai susū; în vederea însă, că autorii studiilorū notificate vorū fi așteptându să li se remunereze osteneța și munca, ba unii dintre dēnșii aū și primitū avansuri în contulū remunerațiunilorū, la cari se așteptă; în vederea mai departe, că d-lui primū secretarū și redactorū 'i s'a pusū în vedere o ușurare a poziției sale față cu colaboratoriī sēi din anulū 1890: comisiunea propune și (Ex. Numērulū 51/1891).

— comitetulū decide:

a) Se încuviințeză cererea dlui primū-secretarū și redactorū alū fōei „Transilvania“ și se voteză de astădată, în așteptarea îndemnisării ulterioare din partea adunării generale a Asociațiunii, fără a reflecta la meritulū studiilorū publicate, lāsându în privința acēsta ca și în trecutū, redactorulū responsabilitatea, suma cerută de 260 fl. v. a. „ca ajutorū extra-ordinarū pentru redactarea fōei „Transilvania“ în anulū 1890“, fără a se crea însă prin acēsta casū de precedentă.

Ajutorulū votatū în suma arētată de 260 fl. se va solvi la mâna dlui primū-secretarū și redactorū, Ioanū Popescu, care o va distribui după propria sa chipsuelă între persōnele, cari prin colaborarea lorū, 'i-aū înlesnitū redactarea în decursulū anulū 1890. Suma votată de 260 fl. se va acoperi din *mîia* de floreni, votată de adunarea generală a Asociațiunii transilvane pentru promovarea literaturii nōstre, motivându-se cu aceea că unele din studiile publicate în anulū 1890 în „Transilvania“ tracteză materii amintite în concludulū adunării generale a Asociațiunii transilvane din anulū 1890, prin care s'a votatū numita sumă de 1000 fl. v. a.

b) Încătū pentru viitorū, din *mîia* de floreni, amintită la punctulū precedentū, comitetulū va remunera, în ce privește fōi'a „Transilvania“, numai studiile sciintifice, cari întrate la concursū și trecute prin critică, se vorū afla, că merită a fi remunerate și apoi publicate în „Transilvania“.

c) Cu scopū de a preîntimpina casuri, cum este celū presentū, ear de altă parte a înlesni redactorulū fōei Asociațiunii poziția și a'ī ușurā sarcina: comitetulū va întreveni la proxima adunare generală a Asociațiunii, ca în scopulū arētātū, să se voteze pentru primū-secretarulū și redactorulū fōei Asociațiunii pe viitorū o remunerațiune anuală mai mare și mai corēspundētōre, de cum este cea de presentū, din care apoi să'ī fie posibilū a remunera și colaboratoriī la fōiă.

Nr. 41. Comisiunea exmisă din sfnulū comitetulū cu datulū 22 Augustū 1890 sub Nr. 183 cu însărcinarea: de a pregăti acte

fundationale despre fundațiunile, ce se află în administrarea comitetului Asociațiunii transilvane, raporteză, că luându în pertractare rescriptul înaltului ministeriu reg. ung. de comerțiu dto 5 August 1890 Nr. 46315 VI 1889, care a dat ănsă la însărcinarea de măi susă, a aflată, că înaltul ministeriu, are în vedere numai fundațiunile făcute de repositulă Gregoriu Hangea și anume: una de 1000 fl. menită pentru stipendii și alta de 50 fl. menită pentru înființarea unei reunităi române de industriă, ear nu și la celelalte fundațiuni administrate de comitetulă Asociațiunii; cătă pentru numitele două fundațiuni, comisiunea nu află de lipsă și de timpă a se compune litere fundationale, și anume în ce privesce fundatiunea de 50 fl. din causă, că suma e fôrte neînsemnată și în sensulă dispozițiuniloră testamentare ea se pôte da ca ajutoră unei reunităi industriale existente; ear în ce privesce fundatiunea de 1000 fl. din motivulă, că acestă sumă încă nu s'a dată în administrarea Asociațiunii.

În legătură cu acestă secretarulă II notifică comitetulă, că fiindă casulă de urgență, s'a respunsă pe cale presidiaă la resoluțiunea de măi susă a înaltului ministeriu reg. ung. de comerțiu în sensulă raportulă comisiunii. (Exh. Nr. 52/1891).

— Raportulă comisiunii precum și notificarea secretarulă servescă spre șciință.

Nr. 42. Dumitru Purđa, compactoră în Lupșa, prin hârția dto 9 Februarie a. c. se rógă pentru ună ajutoră de 20 fl. spre ași putea procura uneltele trebuincioșe la meseria sa. (Exh. Numărulă 53/1891).

— Nedispunendă Asociațiunea de ajutore cu asemenea menițiune, cererea compactorulă Dumitru Purđa nu se pôte considera.

Nr. 43. Direcțiunea despărțemântulă III. (Făgărașă) ală Asociațiunii transilvane, prin hârția dto 14 Februarie a. c. subșterne spre revisuire protocolulă subcomitetulă dto 23 Decemvrie 1890 precum și rațiociniulă pro 1890, din cară se vede, că din suma de 238 fl. 71 cr. v. a. reținută pentru trebuințele despărțemântulă pro 1890 s'ău votată 5 ajutore à 20 fl.; 4 ajutore à 10 fl. și 2 ajutore à 5 fl. la învțăcei de meseriași din despărțemântă; că la cassa despărțemântulă aă întrată în 1890 cu totulă 488 fl. 38 cr. din cară 239 fl. s'ău administrată la acestă comitetă ear cu 165 fl. 93 cr. s'ău acoperită stipendiile votate și spesele despărțemântulă, rămânendă astfelă la finea anulă 1890 în cassă suma de 83 fl. 45 cr. care, fiindă din taxele întrate dela membri ajutătoră, se reține și

se preliminară pentru trebuințele despărțământului pro 1891. (Ex. Nr. 54/1891).

— Cuprinsul protocolului și alu raționiniului subșternut se ia cu aprobare la cunoscință.

Nr. 44. Aū intratū la comitetū taxe dela membrii: Vasile Zehanū în D. Szt.-Mărtinū 201 fl. Simeonū Căluțū în D. Szt.-Mărtinū 6 fl. pro 1891; Nicolae Popū, în Bobohalma 6 fl. pro 1891; Vas. Moldovanū, în Boziașū 5 fl. pro 1891; Nicolaū Todoranū, în Cetate de baltă 6 fl. pro 1891; Mironū Dascălū, în Cetate de baltă 6 fl. pro 1891; Timoteiū Circa, în Dicső-Szt.-Mărtinū 6 fl. pro 1891; Dumitru Steffū, în Boziașū 6 fl. pro 1891; Gligorū Potorū, în Cucerdea română 6 fl. pro 1891; Vasile Marcu, în Bobohalma 6 fl. pro 1891; Nicolaū Costea, în Boziașū 6 fl. pro 1891; Emilū Popū, în Bobohalma 6 fl. pro 1891; Vasile B. Muntelescū, în Boziașū 6 fl. pro 1891; Lazărū Căluțū, în Cerghidulū-micū 6 fl. pro 1891; Daniilū de Tămașū, în Deagū 5 fl. pro 1891; Ioanū Honcu, în Cerghidulū-micū 6 fl. pro 1891; Alexandru I. Moldovanū, în Chirileu 6 fl. pro 1891; Nicolaū de Șuștaī, în Brașovū 5 fl. pro 1891; Alexandru Romonțanū, în Turda 5 fl. pro 1891; Ioanū Țeranū, în Cheța 5 fl. pro 1891; Petru Tisu, în Panciova 5 fl. pro 1891.

— Spre știință.

Sibiiū, d. u. s.

G. Barițiu m. p.,
președinte.

Dr. I. Crișianū m. p.,
secretarū II.

Verificarea acestui procesū verbalū se încrede d-lorū: Elia Măcellariu, Ioanū V. Russu, Iosifū St. Șuluțū.

S'a cetitū și verificatū. Sibiiū, în 18 Februarie 1891.

Elia Măcellariu m. p.

I. V. Russu m. p.

I. St. Șuluțū m. p.

Nr. 47/1891.

Procesū verbalū

alū comitetului Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului rom. luatū în ședința extraor. dela 20 Febr. n. 1891.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariū, vice-preș., I. Hannia, P. Cosma, I. St. Șuluțū, I. V. Russu, Z. Boiū, I. Popescu, L. Simonescu, Nican. Frateșiu, controlorū, Gher. Candrea cassarū, Nicolaū Toganū, bibliotecarū.

Secretarū: Dr. I. Crișianū.

Nr. 45. Președintele comitetului, dlū G. Barițiu, arată, că s'a aflatū îndemnatū a conchiema pe membrii comitetului la ședința

extraordinară într'o cauză prea tristă, spre a anunța adecă, că membrul comitetului și membrul pe viață al Asociațiunii transilvane, ilustrul domn Elia Măcellariu, consilier gubernial în pens. s'a mutat la cele eterne și că ceremonia înmormântării binemeritatului bărbat se va ținea Duminică în 22 Februarie n. a. c.

— Comitetul, aducând mișcat de șcirea tristă, ce i-se face, decide:

a) Să dea expresiune prin ridicare și la protocolul profunde sale dureri pentru pierderea atât de simțită.

b) Să își descopere condolența față cu membrii jalnicei familii prin o deputațiune în persoanele dlor: Dr. I. Pușcariu, vice-președ. G. Candrea, cassar și Dr. I. Crișianu secretar II.

c) Să arboreze pe casa Asociațiunii (strada morii Nr. 8.) o flamură neagră până după înmormântare.

d) În locul unei cununii de flori pe sicriu, să separeze din fondul Asociațiunii suma de 20 fl. v. a. ca un mic început pentru întemeierea unui fond cu menițiune culturală întru „memoria reparațiilor“.

e) Să participe în corpore la înmormântare.

f) Să vorbească la mormânt în numele Asociațiunii transilvane membrul comitetului, dl G. Candrea.

Nr. 46. În legătură cu cele hotărâte la punctul precedent lit. d) membrul Partenie Cosma ofere și solvesce în numele familiei sale, în locul unei cununii pe sicriul reparației membru al comitetului Eliă Măcellariu, suma de 15 fl. v. a. pentru fondul „întru memoria reparațiilor“. În același scop și din același incident oferă și solvesce și membrul I. Hannia suma de 10 fl. v. a.

— Se cuitază primirea sumelor oferite și solvite, cari se transpun la cassa Asociațiunii spre administrare ca fond separat de fondul Asociațiunii.

Sibiiu, d. u. s.

G. Barițiu m. p.
președinte.

Dr. Ioan Crișianu m. p.
secretar II.

Verificarea acestui proces verbal se încrede d-lor: Ioan Hannia, P. Cosma, Ioan Popescu.

S'a cetit și verificat. Sibiiu în 12/24 Februarie n. 1891.

Ioan Hannia m. p.

Ioan Popescu m. p.

Partenie Cosma m. p.